מקרא קמא אם כן לימא קרא ציצית תעשה לך [1]גדילים למה לי ש"מ לאפנויי האי לשיעורא הוא דאתא (א)גדיל שנים גדילים ארבעה עשה גדיל ופותלהו מתוכו א"כ לימא קרא [2]לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו ל"ל ש"מ לאפנויי ואכתי מיבעי ליה לתוכף שתי תכיפות חיבור ותכיפה אחת אינו חיבור א"כ לכתוב רחמנא לא תלבש צמר ופשתים יחדו שעטנז ל"ל ש"מ לאפנויי ואכתי מיבעי ליה עד שיהא שוע טווי ונוז אלא כולה משעטנז נפקא אשכחן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי דאיצטריך עליה למיסרה וכי תימא נילף ממילה מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות מפסח מה לפסח שכן כרת מתמיד מה לתמיד שכן תדיר מחדא לא אתיא תיתי מתרתי מהי תיתי ממילה ופסח שכן כרת מפסח ותמיד שכן צורך גבוה ממילה ותמיד שכן (א) ישנו לפני הדבור ואליבא דמ"ד [א] עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוה ומכולהו נמי שכן ישנן לפני הדבור אלא איצטריך סד"א תיתי מכבוד אב ואם דתניא יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל [3]איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לא

לאו

גדילים ארבעה. במנחות (ד' מב.) אמר דבעי תמניא חוטין ותימה [א] מנלן שכופל כל אחד ואחד לשנים שמא יקשור כל אחד בראשו בטלית ולא הוה מפרשינן עשה גדיל ופותלהו מתוכו היינו שעושה אותו כעין פתילה [ב] וכופלין באמצע הוה ניחא אבל בקונט' פי' פותלהו מתוכו היינו שני שלישי ענף [ג] שלא יעשה הכל גדילים [ד]:

ואכתי מיבעי לי' לתוכף תכיפה אחת דאין חיבור. בלאו הכי מיבעי לי' דאי לאו יחדו ה"א דאסור ללבוש צמר ופשתים אע"פ שאין מחוברים כלל זה עם זה [ה]:

עד שיהא שוע טווי ונוז. אין לפרש כמו שפי' ריב"ן שוע וטווי יחד צמר ופשתים (ב) א"כ כלאים בציצית [ו] היכי משכחת לה שהרי צריך שיהיו ב' חוטין של תכלת צמר לבדו בלא פשתן [ז] אלא שוע כל אחד לבדו [ח] ונוז נמי אר"ת דאין לפרש דהיינו אריג כדפי' בקונט' דמאי שנא שוע וטווי דהוי כל אחד לבדו ונוז קאי אצמר ופשתים יחד [ט] ועוד דבנדה פרק האשה (ד' סא:) גבי האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא כו' ופריך ואימא או שוע או טווי או נוז ולפי' הקונט' בלא נוז אי אפשר שיהא כלאים [י] ואין לומר דהכי פריך ואימא או שוע ונוז או טווי ונוז או נוז לחודיה דא"כ דנוז לחודיה סגי שוע וטווי דכתב רחמנא למה לי [יא] אלא נראה לר"ת דנוז היינו שזור [יב] ונוז נמי כל אחד לבדו ועל שעטנז של צמר לבד ושל פשתים לבד הזהיר הכתוב שלא יעשה מהם בגד ביחד ומיחדו נפקא [יג] והר' רבי יצחק הלבן הקשה לו מהא דתנן במס' כלאים (פ"ט מ"ח) אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר שעטנז שוע טווי ונוז אלמא דנוז היינו ארוג ואר"ת דע"כ לאו למדרש כל שעטנז קאתי מדלא קאמר אלא על שוע טווי וארוג ולא מייתי שעטנז אלא משום טווי (ג) ונוז לחודיה אבל אריג מיחדו נפקא:

כולה משעטנז נפקא. [יד] מדכתיב שעטנז ולא כתיב כלאים שמעינן שוע וטווי ונוז ומדלא כתיב שוע וטווי ונוז בהדיא שמעינן לאפנויי קאתי למדרש סמוכין ואם תאמר [טו] ודלמא לכדרבא לחוד קאתי למדרש סמוכין לצמר ופשתים פוטרים אף שלא במינן ומנלן דאתא למישרי כלאים ויש לומר דהכי משמע דלא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך מהם והכי איתא בפ' שני נזירים (נזיר ד' נח. ושם) וא"ת והיכי ילפינן בעלמא מהכא שאני כלאים דהותרו מכללו אצל בגדי כהונה ואר"י דהתם נמי משום דאתי עשה דבגדי כהונה ודחי לאו דכלאים ואין זה הותר מכללו ומיהו אי לאו כלאים מבגדי כהונה לא הוה מצי למילף בעלמא משום דמצותו בכך ובענין אחר אי אפשר לקיים מצותו כמו שפירשתי לעיל (ד) דלא ילפינן מאשת אח ועוד דלורך עבודה שאני וא"ת אדילפינן מכלאים בציצית דדחי נילף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן פ' כילד צולין (פסחים פג:) דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט מוהנותר ממנו עד בקר (שמות יב) בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו וי"ל דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשורפו אחר יו"ט [טז] ומ"מ אי לאו דבקר שני לא הייתי מחלק וה"א דדחי ומיהו קשה לקמן (דף ו:) גבי שריפת בת כהן קאמר או אינו אלא בשבת דהוה גמרינן מכלאים בציצית דלדחי אי לאו לא תבערו אפי' לא תעשה שיש בו כרת דמה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא והתם כיון דיכול להמתין עד למחר נילף (ה) מיניה שריפת קדשים וי"ל דהתם נמי אי אפשר להמתין שיש לה לידון מיד ולשרוף שלא יענו הדין ושלא ישתכחו הדברים וא"ת ולמה לן קרא למילף מכלאים בציצית נילף משריפת קדשים מדאיצטריך התם לומר קרא דלא דחי משום דיכול להמתין מכלל דבעלמא דחי [יז] ואר"י דהתם איצטריך קרא שלא תאמר דדחי משום דאפילו אוכל נפש שרי ולמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט [יח] לא איצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קריבין [יט]:

ומכולהו נמי שכן ישנן לפני הדיבור. וא"ת ונילף משאר קרבנות דדחי שבת [כ] כדדרשינן בפ' כילד צולין (פסחים עז. ושם) (ח) מבמועדו ואפי' עומר ושתי הלחם כדדרשינן התם ואר"י דחשיבי (ו) התם כולהו תדיר כיון דהוי בכל שנה ואיכא למיפרך על מילה ושאר קרבנות שכן תדיר [כא] ובש"ס לא חש לדקדק כל כך דה"נ לא מסיק מידי למ"ד (ט) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הוה:

כולכם חייבין בכבודי. [כב] מאי ה' דסיפא דקרא קדריש וא"ת ומנלן דקאי טפי אשבתות מכבוד אב ואם [כג] וכן בסמוך גבי מקדש [כד] וי"ל דכבוד הקב"ה הוי טפי בשמירת שבת מבשאר מצות דמעיד על המקום שברא העולם כדאמר בעירובין (דף סט:) ובחולין (דף ה.) דמחלל שבת ככופר במעשה בראשית [כה] ועוד אני ה' משמע דקאי אמורא דכתיב באב ואם ובמקדש [כו] כלומר מוראי למעלה ממוראכם כדאמר במדרש והתקדשתם והייתם קדושים יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם וא"ת ולמה לי קרא בכבוד אב ואם דלא דחי שבת דבלאו קרא נמי לא דחי שהוא ואביו מוזהרין על השבת כדאמר בפ"ק דקידושין (ד' לא.) גבי אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני הנח כיבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך וכן אביך אומר השקני ומצוה לעשות הנח כבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה וי"ל דמהכא ילפינן התם:

טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי. פירוש דמהכא ילפינן דבעלמא דחי [כז] דלא איצטריך הכא למכתב דלא דחי דמהיכא תיתי דמפסח ומילה ותמיד לא אתי דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה [כח] ועוד דאדרבה נילף ממקדש והבערת בת כהן דלא דחי [כט] והא דקתני יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת דמשמע דאי לאו קרא ה"א דדחי לאו דוקא אלא כלומר אפילו את"ל דדחי הא כתיב אני ה' כדפי' לעיל גבי שומע אני ואם תאמר היכי מוכח מהכא דבעלמא דחי ואיצטריך עליה למיסר דהשתא קרא דהכא לא איצטריך לגופיה אלא לאשמועינן דבעלמא דחי נימא עליה להיתירא והשתא איצטריך קרא דהכא לגופיה [ל] ולא נילף מעשה דייבוס וי"ל דאפי' נימא דעליה להיתירא לא איצטריך קרא דהכא דלא מצינו למילף מעשה דייבוס דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה ועוד (ז) אדרבה ממקדש והבערת בת כהן הוה ילפי' דלא דחי ועוד מייבוס ליכא למילף דבשבת איכא סקילה [לא] אע"ג דבעריות נמי איכא בחמותו וכלתו שריפה וסקילה כי נימא עליה להיתירא לא נימא אלא באחות אשה ודכוות' דליכא סקילה ושריפה דלא הוקשו להיתירא אלא לאיסורא וכן סבר רבא לפר"י (לעיל ד' ג) [לב] וא"ת אכתי הא איצטריך לגופיה דסד"א דהואיל והוקש כבודם לכבוד המקום

מקרא קמא. דכלאים בציצית. ודקאמרת לרבנן דלא אייתר להו למר ופשתים מנא להו דכלאים בציצית שרי דליתי עשה ודחי לא תעשה: **א"כ.** דלאו לאפנויי לכתוב ציצית כו': **לשיעורא אתא.** למנין חוטין: **גדיל שנים.** אי אפשר לעשות גדיל בפחות משני חוטין: **גדילין ארבע.** חוטין דמיעוט גדילין שנים וכתיב (במדבר טו) ונתנו על ציצית הכנף פתיל אמרה תורה עשה מהנך ארבע חוטין גדיל אחד דהוו להו ח' חוטין כשתוחבן בכנף הבגד: **ופותלהו מתוכו.** שיהיו תלויין פתילין שלא יעשה כולו גדיל אלא קצת גדיל וקצת ענף: **תכיפה.** פוינ"ט שתוחב תחיבה אחת במחט וחיבר כלאים בגד צמר ובגד פשתים יחד אינו חיבור בפחות משתי תכיפות להכי כתיב יחדיו עד שיתחברו יחד יפה: **שוע טווי ונוז.** מן התורה אינו חייב עד שיהיה הצמר והפשתן מתוקן יחד היטב במסרק: **שוע.** לשון חלק שמתרגמינן שעיע (בראשית כז): **נוז.** ארוג: **כולה משעטנז נפקא.** דאי לאפנויי לחוד נכתוב לא תלבש כלאים צמר ופשתים ומדאפיק רחמנא בלשון שעטנז דרוש ביה נמי הא: **ממילה.** שדוחה עשה שלה את השבת שיש בה כרת: **שלש עשרה בריתות.** אמורים בפרשת מילה: **מפסח.** שדוחה שחיטתו את השבת: **שכן צורך גבוה.** למזבח. תאמר בעשה דייבום דליכא כל הני: **מילה ותמיד שכן ישנן לפני הדבור.** לפני מתן תורה: **ואליבא דמ"ד.** במס' חגיגה (ד' ו.): **עולה שהקריבו ישראל במדבר.** דכתיב (שמות כד) ויעלו עולות עולת תמיד הוה: **סד"א.** אי לא כתיב עליה לדרשא תיתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת מכיבוד אב ואם: **כולכם.** אתה ואביך ואמך חייבים בכבודי. מאי ה' דריש ליה: **שחוט לי.** דהוי אב מלאכה שחייבין עליה כרת: לאו

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"א מהל' ציצית הלכה ו סמג עשין כו טוש"ע א"ח סימן יא סעיף יב:
יט ב מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה ג סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סימן ש סעיף ג:
כ ג מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
כא ד מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' יב סמג עשין קיב טוש"ע יו"ד סימן רמ סעי' טו:

תורה אור השלם

1. גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: דברים כב יב
2. לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: דברים כב יא
3. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותמיד שכן ישנן לפני: (ב) תוס' ד"ה עד וכו' דא"כ כלאים: (ג) בא"ד אלא משום טווי לחודיה כצ"ל ותיבת ונוז נמחק: (ד) ד"ה כולה וכו' שפירשתי לעיל. נ"ב ריש דף ד': (ה) בא"ד עד למחר נילף משריפת קדשים וי"ל כצ"ל ותיבת מיניה נמחק: (ו) ד"ה ומכולהו וכו' ואור"י דחשיבי כולהו כצ"ל ותיבת התם נמחק: (ז) ד"ה טעמא וכו' ועוד דאדרבה וכו' ועוד דמיבום וכו' אע"ג דבעריות נמי בחמותו וכלתו איכא שריפה וכו':

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואליבא דמ"ד עולה כו'. נ"ב ר"ל ב"ה דהן אוסרין הלרות (ולכן ל"ל דהברייתא דעליה אתיא כב"ש דאמרי עולת ראייה הוה דהא ב"ש מתירין הלרות):

לעזי רש"י

פוינ"ט. תך, תֶּפֶר.

מוסף רש"י

גדיל שנים. כלומר אי הוה כתיב גדיל תעשה לך הוה משמע ב' חוטין, דאין גדיל פחות משנים, השתא דכתיב גדילים משמע ארבעה (מנחות לט:). **עשה גדיל.** מד' חוטין, שיפיס ד' חוטים בחור הטלית וכשיכפלם ויעשה מהן גדילים יהיו שמונה חוטין (שם). **ופותלהו מתוכו.** אותו חוט שכרוך בו יהא מן המנין, ל"א ופותלהו מתוכו, תנה פתיל ענף למטה (שם). **ותכיפה אחת אינו חיבור.** התוכף בגדי צמר ופשתים בתכיפה אחת, כגון על ידי מחט פעם אחת, או שקשר קשר אחד, אינו חיבור. דכתיב צמר ופשתים יחדו, לא אסרה התורה אלא חיבור יפה המתקיים (שבת נד.).

תוספות ישנים

תאמר באחות אשה שהיא חייבת כמו האיש דכתיב (ויקרא יח כט) ונכרתו הנפשות העושות תרי משמע. ותימה דמשמע הכא דלהך תנא דמוקים ראשו למצורע [גרידא] לא יליף עשה דוחה ל"ת מהקפה משום שאינו שוה בכל ותימה דאמרינן בפ' שני נזירים (נזיר מו:) לימא הקפת [כל] הראש תנאי היא דת"ר ראשו מה ת"ל כו' יכול אף נזיר מצורע כן ת"ל ראשו. ותניא אידך ראשו מה תלמוד וכו' יכול אף נזיר מצורע כן ת"ל וכו' מאי לאו תנאי היא דמר סבר הקפת כל הראש שמה הקפה כו' עד דמסיק דכ"ע הקפת כל הראש שמה הקפה ומקשה מאן דמוקים לקרא למדחי לא

מסורת הש"ס

א) [מנחות לט:], ב) כלאים פ"ט מ"ח שבת נד. מנחות לט., ג) [חגיגה ו.], ד) [בראשית יז], ה) [פסחים סה:], ו) [ויקרא יח], ז) [ויקרא יט], ח) צ"ל מבמועדיכם, ט) [חגיגה ו.],

גליון הש"ס

גמ' יכול יהא כבוד אב ואם. עי' כתובות ד' מ ע"א תוס' ד"ה אי אמרה: תוס' ד"ה כולה וי"ל דש"ה דלא בטלה מצותו. עיין שבועות דף ג ע"א תד"ה ועל: תוס' ד"ה טעמא כו'. לפר"י (לעיל דף ג). צ"ל לקמן ד' ח ע"א ד"ה רבא:

מוסף תוספות

א. דלא אשכחן אלא ד' חוטי. תוס' הרא"ש. ב. שהיא כפולה. מנחות לח. תוד"ה התכלת. ג. שיהא הפתיל דהיינו הענף משולשל למטה ויוצא מן הגדיל. מנחות לט: תוד"ה ופותליהו. ד. שקשרים וחוליות נקראות גדיל והענף נקרא פתיל, ונמצא הענף יוצא מתוך הגדיל, ולא שיהא הענף סמוך לבגד והגדיל בסוף הפתילים אלא השזירה למעלה והענף למטה. מאירי. ושמא קים ליה דבעי שמונה חוטין כי היכי דליהוי ציצית וחמשה קשרים ושמונה חוטין תרי"ג. תוס' מטוך. ה. וי"ל דקושטא נקט דלא משמע יחדיו בפחות משתי תכיפות. ריטב"א. ו. דשריא רחמנא משום דקשר העליון דאורייתא. ריטב"א. ז. ועוד דשרא רחמנא [כלאים] בבגדי כהונה ארוג איכא שוע וטווי ביחד ליכא. ריטב"א. ח. שוע, שיהא כל אחד חלוק במסרק לעצמו, ושיהא כל אחד טווי לעצמו, ושיהא כל אחד שזור לעצמו. רשב"א. ט. [ו]איך שעטנז שהיא תיבה אחת משמע דליהוי שוע וטווי כל אחד לבדו ונוז יחד. שיטמ"ק. י. שהאריגה היא החיבור. נדה סא: תוד"ה שוע. אלמא כי היכי דשוע וטווי קאי אכל חד באפי נפשיה ה"נ נוז אכל חד באפי נפשיה קאי. רשב"א. יא. ועוד דלמה לי קרא דנוז לאריגה, מיחדיו נפקא, דדרשינן מינה שתי תכיפות וכ"ש ארוג. נדה סא: תוד"ה שוע. יב. כדתנן במסכת כלאים (פ"ט מ"ח) נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים, לשון עקש ופתלתול (דברים לב), לפי שחוט משזר מעוקל ונפתל. תוס' הרא"ש. יג. והשתא איכא כלאים בבגדי כהונה דשזורים היו, וכן בציצית כי כל בגדיהם היו מחוטים שזורים וכן חוטי ציצית צריך שיהיו שזורים. ריטב"א. וחוטי דכיתנא (שם בנדה סא: גבי האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא) מיירי בשלא נשזר ופריך ואימא או שוע כל אחד לבדו ואח"כ חברם או טווי כל אחד לבדו וחברם או נוז כל אחד לבדו וחברם אח"כ. נדה סא: תוד"ה שוע. יד. קשה לי אימא כוליה לשוע טווי ונוז אתי. רמב"ן. טו. היכי שמעינן מהכא דעשה דוחה לא תעשה. תוס' הרא"ש. טז. ומזה ניחא דלא ילפינן דאין עשה דוחה ל"ת גרידא מנדרים ונדבות דאין קרבין ביו"ט משום שיכול להמתין עד למחר. ת"י השלם. יז. דאי בעלמא לא דחי כ"ש הכא דיכול להמתין. תוס' הרא"ש. יח. אע"פ שיש בהן היתר לאכילת אדם כיון דעיקרו לגבוה וכהנים משולחן גבוה קזכו אסור לשוחטן. פסחים מו. תוד"ה לא. יט. [ד]קסבר עיקר שחיטה לצורך אדם. שם.

כ. מוספים וקרבנות צבור שלא היו לפני הדבור. ריטב"א. כא. דלגבי יבום ואפי' שלא במקום ערוה תדיר חשיב כ"ש במקום ערוה. ריטב"א. דכולהו חשיב תדיר כיון דהוו בכל שתא וגם מצות מילה מצויה תדיר ושייך להקשות על כולהו שכן תדיר כנגד יבום דעריות. תוס' הרא"ש. כב. והכי פירושו אע"פ שציויתי לכם כי אביו ואמו תיראו מ"מ שבתותי תשמורו וא"ת אימא דאע"ג דשבתותי מ"מ אביו ואמו תיראו וי"ל. ר"פ. כג. דילמא אני ה' אאיש אמו ואביו תיראו קאי כלומר אע"פ שציויתי את שבתותי תשמורו אני ה' שציויתי כמו כן איש אמו ואביו תיראו, ואי משום דמסתבר דקאי את שבתותי תשמורו דכתיב אצל אני ה' וגם קרי להו שבתותי שנקראים על שמו, הא לקמן גבי מקדש. תוס' הרא"ש. כד. כתיב נמי מקדשי וכתיב נמי מקדשי אצל אני ה' ואפ"ה דרשינן ליה אאת שבתותי תשמורו, ואי משום לחומרא הא אוכחנא דמוטב לדרוש לקולא ואיצטריך לגופיה מלחומרא ולגופיה לא איצטריך ולאתויי בעלמא, ועוד דכי דרשינן ליה אשבתותי הוי קולא טפי דילפינן מתוך כך דבעלמא אתי עשה ודחי ל"ת ואי הוה דרשינן ליה אאיש אמו ואביו תיראו לא הוה שמעינן מינה בעלמא דאיכא לאקשויי מה לעשה דכיבוד אב ואם שהוקש כבודם לכבוד המקום. תוס' הרא"ש. כה. ובנין בית המקדש לכפרת ישראל ולהנאת כהנים. רמב"ן. כו. דאני ה' משמע למעוטי מורא אב ומורא מקדש. תוס' הרא"ש. כז. דאי בעלמא לא אשכחן בהדיא עשה דדחי ל"ת שיש בו כרת, מעליה לא נגמר אעלמא דדחי ולא דרשינן נמי עליה לאיסורא, משום דאדרבה הוה דרשינן ליה להיתרא והוה דרשינן הכי, נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן באחות אשה אף כאן באחות אשה וקאמר רחמנא יבמה יבא עליה ומשום דבעלמא לא דחי אצטריך קרא להיתרא, אלא ודאי כיון דלא דריש ליה תנא להיתרא אלא אדרבה דריש ליה איפכא לאיסורא ש"מ דשמעינן בעלמא דאתי עשה ודחי ל"ת שיש בו כרת. רשב"א. ועי' לעיל ג: תוד"ה טעמא. כח. כשמחמר ומטמא ומניח מלהחזיר אבדה כדי להביא גוזלות לאביו, בשעת דחיית הלאו אין מאכילו ומלבישו. לקמן ו. תוד"ה שכן. כט. [ו]אי אמרת בעלמא דלא דחי לישתוק קרא משבתותי תשמורו וממילא ידענא דבשום מקום לא דחי עשה ל"ת שיש בו כרת, ומייתורא דשבתותי דלא איצטריך לגופיה ילפינן דבעלמא דחי. תוס' הרא"ש. ל. לאיסורא, ולגלויי אעלמא דלא דחי. רשב"א. לא. תדע שכן הוא דאל"כ כי פריך לקמן (ח:) ואימא עליה להיתירא אמאי לא הקשה א"כ פסח ותמיד ומילה למה לי, אלא ודאי אפילו הייתי לומד דחייה מעליה, לא הוי ילפינן אלא דווקא דכוותיה דהוי איסור כרת. ר"פ. לב. ויש מתרצים דאי משום הא לא איצטריך את שבתותי, דלעולם מיבום לא ילפינן הואיל ועיקר מצותו ע"י דחייה. רשב"א.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לאו דמחמר ואפי' הכי לא דחי אלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה ליגמר מהכא דלא לידחי וכ"ת שאני לאוי דשבת דחמירי והא תנא בעלמא קאי ולא קפריך דתניא [א]יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל [1]איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו [ב]כולכם חייבין בכבודי אלא משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה אלא סד"א תיתי מבנין בית המקדש דתניא [ה]יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל [2]את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כולכם חייבין בכבודי מאי לאו בבונה וסותר וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לא לאו דמחמר ואפילו הכי לא דחי ואלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי ל"ת ליגמר מהכא דלא דחי וכ"ת שאני לאוי דשבת דחמירי והא תנא בעלמא קאי ולא קא פריך דתניא יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו וגו' כולכם חייבים בכבודי אלא משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה הכשר מצוה תיפוק לי מהתם אין הכי נמי ואת שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו למה לי מיבעי ליה לכדתניא יכול יתיירא אדם ממקדש תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש מה שמירה האמורה בשבת לא

לאו דמחמר. אחר בהמה שהוא בלאו דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך (שמות כ) ובהאי לאו ליכא כרת דלא עביד מעשה בגופיה וכמ"ד בפ' מי שהחשיך (שבת דף קנד.) המחמר אחר בהמתו בשבת פטור: **ואפ"ה לא דחי.** בתמיה: **וליגמר מהכא.** דלא דחי אפילו לאו גרידא: **וכי תימא שאני לאוי דשבת דחמירי.** דקי"ל (עירובין דף סט:) מחלל שבת כעובד עבודת כוכבים ומשום הכי אפי' לאו גרידא לא דחי ומנייהו לא גמרינן: **והא תנא בעלמא קאי ולא פריך.** והא אשכחן תנא בעלמא דיליף שאר לאוי כגון לאו דלא יטמא דכהן[ג] ולאו דלא תוכל להתעלם[ד] מלאו דשבת לחומרא ולא פרכינן שאני לאוי דשבת דחמירי: **אמר לו אביו.** לכהן: **היטמא.** בבית הקברות להשיב אבידה או שהיתה עומדת בחוץ ואמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו וילפינן לאו דטומאה ולאו דהשבת אבדה מלאוי דשבת: **אלא.** לעולם דאמר ליה שחוט לי בשל לי ואפ"ה לא איצטריך עליה[ה] דאיכא למיפרך מה להנך שחוט לי בשל לי שכן הכשר מצוה בחילול שבת בעקירת לא תעשה הוא מקיים עשה דכיבוד וזהו הכשר קיומו ואי אפשר לקיימו בלא עקירת לאו הלכך אי לא כתב את שבתותי תשמורו ה"א לידחי אבל ייבום לא זה בלבד הכשר קיום העשה שהרי יכול לחלוץ ולא יעקור לאו של ערוה ולא איצטריך עליה: **מאי לאו בבונה וסותר.** איצטריך למיסר אף על גב דאב מלאכה הוא ואיכא כרת אי לאו דאשמועינן ה"א אתי עשה דועשו לי מקדש[ו] ודחי לאו דשבת: **והא תנא בעלמא** (א) **גמר.** לאוי דטומאה והעלם אבדה מלאוי דשבת ולא פריך: **תיפוק לי מהתם.** מאיש אמו ואביו תיראו דהכשר מצוה הוא ולא דחי למה ליה למיהדר למכתב הכא את שבתותי תשמורו אלא לאו דתילף מיניה דאפילו בלא הכשר מצוה אי לא כתיב קרא בהדיא דלא דחי אמרינן דדחי אם כן איצטריך עליה: **נאמר שמירה בשבת ומורא במקדש.** והקישן הכתוב בפסוק אחד[ז]: לא

לידחי כדאמר בסוף אלו מציאות (ב"מ דף לב.) דה"א אי לאו קרא לידחי ל"ת ועשה מהאי טעמא[א] וי"ל דעשה ול"ת דקיל ה"א דלידחי אבל ל"ת שיש בו כרת לא ה"א דדחי (ב) [ב]ולהכי ל"ת ועשה ליכא למידק הא בעלמא דחי כדדייק אלא תעשה שיש בו כרת דדוקא ל"ת שיש בו כרת דבלאו קרא ה"א דלא דחי איכא למידק הא בעלמא דחי וא"ת וכיון דהשתא בעי למימר דבעלמא דחי ל"ת שיש בו כרת כ"ש דלידחי בעלמא ל"ת ועשה וא"ל דאה"נ דא"כ ה"ל למיפרך אלא הא דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה נגמר מהכא דדחי כדפרי' לעיל (דף ה.) וי"ל דהשתא דילפינן דבעלמא דוחה ל"ת שיש בו כרת ע"כ גרע מל"ת ועשה דאי אפשר שידחה עשה ל"ת ועשה דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה והא דהוה בעי למימר בסוף אלו מציאות (ב"מ דף לב.) דעשה דכיבוד לידחי ל"ת ועשה היינו משום דעדיף דהוקש כבודם לכבוד המקום וא"ת אי בעלמא דחי א"כ קרא דכלאים בציצית למה לי [ג]ויש לומר דאיצטריך לכדרבא ולתנא דבי רבי ישמעאל נמי איצטריך דלא נדרוש הכנף מין כנף דוקא למר ולפשתים לפשתים[ד] ועוד ס"ד דלא לידחי עשה דציצית לאו דכלאים[ה] שאין שוה בנשים למ"ד נשים פטורות מציצית ולעיל דהוה בעי למילף מעשה דמצורע דלידחי עשה את ל"ת (ועשה) משמע דבעי למילף מהתם אפילו כלאים בציצית ע"כ אכתי לא אסיק אדעתיה שיש חילוק בין שוה בכל עד דפריך ליה ובפ' שני נזירים (נזיר ד' נח. ושם) דיליף לגמרי בעלמא מראשו איכא למימר סבר דנשים חייבות בציצית וא"ת ראשו למה לי כיון דדחי אפילו לאו שיש בו כרת וי"ל דאיצטריך לאשמעינן דהקפת כל הראש שמה הקפה ומפסח ומילה ותמיד לא קשיא מידי אמאי איצטריך קרא כיון דבעלמא דחי דס"ד למילף לענין שבת מכיבוד אב ואם דלא דחי וה"א דבשבת לא דחי אע"ג דבעלמא דחי:

ניגמר מהכא דלא דחי. משמע דאי איירי בשחיטה ובישול ניחא ותימה דמנא ליה לתנא לאוקמי קרא בשחיטה ובישול לאשמועינן דבעלמא דחי אדרבה נוקמה בלאו דמחמר ונגמר מהכא דבעלמא לא דחי אפילו לאו גרידא וי"ל דדייק תנא מדלא אשמועי' קרא בשאר דברים דליכא אלא לאו גרידא דלא הוה אתי למיטעי[ו] וא"ת והיכי נגמר מהכא דלא דחי דלמא שאני הכא דהוי עשה ולא תעשה דהא כתיב [ח](למען ינוח שורך וחמורך וביום השביעי תשבות) (שמות כג) ומש"ה הוא דלא דחי אבל לאו גרידא לעולם נילף מכלאים בציצית דדחי[ז] ואר"י דעשה דכיבוד הואיל ועדיף כולי האי דהוקש כבודם לכבוד המקום חשיב עשה דשבת כמאן דליתיה לגמרי והוי כמאן דליכא אלא לאו גרידא וכמו כן עשה דמקדש ועשה דבת כהן עדיפי מעשה דשבת משום מורא ומשום כפרה דבת כהן[ח] וא"ת מנלן דלא דחי עשה דכיבוד אפי' לאו גרידא דהא שבת וטומאה והשבת אבדה כולהו עשה ולא תעשה נינהו וי"ל כיון דגלי לן קרא דלא אלימא לן טעמא דהוקש כבודם לכבוד המקום לידחי א"כ אפילו לאו גרידא לא דחי דמכלאים לא מצי גמיר משום דכיבוד הוי הכשר מצוה: **והא תנא בעלמא קאי ולא קפריך.** קשה דמשמע דאי איירי בשחיטה ובישול ניחא ליה ואדרבה כ"ש דקשה טפי דהיכי יליף דהיטמא ולא תחזיר דליכא כרת משבת דאיכא כרת וסקילה דנהי דהתם לא דחי הכא דחי אע"ג דאיכא לאו ועשה משום דהוקש כבודם ויש לומר כיון דגלי קרא דגרע מעשה דבעלמא דבעלמא דחי לאו שיש בו כרת והאי לא דחי[ט] תו לא מהני טעמא דהוקש כבודם לכבוד המקום: **שכן הכשר מצוה.** פירוש בקונטרס לעולם בשחוט לי בשל לי והא בעלמא דחי מ"מ לא נילף מהכא דלידחי עשה דייבוס לאו דאחות אשה משום דאיכא למיפרך שכן הכשר מצוה דאי אפשר לקיים הכיבוד בלא דחיית הלאו אבל גבי ייבום יכול לקיים המצוה בלא דחיית הלאו דאפשר בחליצה וקשה לר"י דאין זה אפשר דאי אסור לייבם משום כרת חליצה נמי לא בעי[י] דכל שאין עולה לייבום אין עולה לחליצה ולקמן בפ"ב (דף כ. ושם) ילפי' מקרא[יא] ועוד אמרי' בההיא שמעתא (דף כא.) דלא חשבינן גבי יבום אפשר לקיים שניהם ע"י חליצה משום דחליצה במקום ייבום לאו מצוה היא [ט](ועוד דלקמן לפי האמת דאיכא קרא בכלאים ל"ל קרא כיון דהכשר מצוה דוחה אפי' ל"ת שיש בו כרת) ועוד דמסקינן דבשום מקום אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת משמע אפילו בהכשר מצוה ולקמן דפריך הכשר מצוה תיפוק לי מהתם דפי' הקונט' תיפוק לי מהתם מכיבוד אב דלא דחי אלא ודאי ההוא דמקדש אתא למימר הא בעלמא דחי אפי' בלא הכשר מצוה ואין זה דיוק דדלמא לגופיה איצטריך משום דמכיבוד ילפינן דבעלמא דחי[יב] איצטריך למיכתב גבי מקדש[יג] דלא דחי[יד] ומיהו הא איכא למימר אף על גב דבעלמא דחי גבי מקדש ה"א דלא דחי כמו בכיבוד דבכל מילי דשבת ה"א דלא דחי ולהכי איצטריך מילה[טו] ופסח ותמיד וכן אומר מהרר"י ונראה לר"י וכן פירש רבינו חננאל דבלאו דמחמר מוקי לה[טז] ומהכא לא נילף בעלמא דלא לידחי לאו גרידא דמה לכיבוד שכן הכשר מצוה כשמחמר ומטמא ומניח מלהחזיר אבדה כדי להביא גוזלות לאביו בשעת דחיית הלאו אין מאכילו ומלבישו[יז] אבל בעלמא דעביד גוף המצוה ילפינן מכלאים בציצית דדחי ואר"י דכיבוד אב אפי' עוסק בגוף מצוה לא דחי[יח] דבכל ענין קא פסיק שלא ישמע לו והיינו משום דברוב ענייני כיבוד רגילים להיות על ידי הכשר מצוה קאמר רחמנא דלא דחי בכל ענין והשתא לקמן פריך שפיר הכשר מצוה תיפוק לי מהתם דלא דחי ואם אינו ענין להכשר מצוה תניהו ענין לגוף מצוה: יכול

ת"י השלם. י. דאם באנו לאסור לייבם משום דחיית איסור כרת א"כ אי אפשר לקיים העשה בחליצה. תוס' הרא"ש. יא. דאם לא יחפוץ האיש הא אם חפץ מייבם. תוס' הרא"ש. יב. היכא דהוי הכשר מצוה. רשב"א. יג. דאע"ג דהכשר מצוה הוא. רשב"א. יד. הא ביבום דלאו הכשר מצוה לא דחי ולא איצטריך עליה למיסרא. רשב"א. טו. [ד]אע"פ שאיפשר למול למחר וכו' השתא מיהא הכשר מצוה נינהו דהא גם בנין בית המקדש איפשר למחר ואפי' הכי אמרת הכשר מצוה הוא. רמב"ן. טז. דלא גרסינן אלא, והכי גרסינן משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה. ר"פ. יז. וא"ת והלא מכיון שאמר לו אביו חמר אחר בהמתן, הוי כבודו, [י"ל ד]אין עיקר כבוד אלא מה שאמרו בקידושין (לא:) איזהו כבוד מאכילו ומשקהו ומלבישו ומנעילו וכו' וכל דבר שיש לו הנאה בו, אבל א"ל לעשות דבר שאין לו הנאה של כלום אין זה כבוד שאמרה תורה, וכן מה שאמרו יכול א"ל אביו להיטמא וכו' להביא פירות קאמר, אבל הטמא לחנם אין צ"ל שלא ישמע לו. רמב"ן. דאילו בישול ושחיטה דלא סגיא בלאו דידהו, כגופיה דאכילה והשקאה חשיבי ואע"ג שאינם הכבוד עצמו לגמרי, אבל להביא הדברים הצריכין לו, כיון דאפשר לעשות מצות כבוד בגוזלות ודברים אשר בכאן, הכשר מצוה בעלמא חשיבי. ריטב"א. יח. כגון אל תחזיר, אלא סך אותי והלבישני. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הלכה יב:

תורה אור השלם

1. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג
2. אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט ל

תוספות ישנים

תעשה ועשה לאו גרידא מנא ליה. דאין לומר נימא מכ"ש דאיכא למפרך מה לנזיר שכן ישנו בשאלה ומשני יליף מגדילים ומשמע אבל למאן דמוקים לקרא למדחי לאו גרידא דהיינו הך דמוקים ראשו למצורע לחוד לא קשה לתלמודא מנא ליה דדחי לאו גרידא דיליף ליה מהכא וא"כ קשה דהכא משמע דלא ילפינן מיניה משום שאינו שוה בכל. וי"ל דודאי לעולם הך תנא דראשו למצורע ל"ל דיליף עשה דחי לאו גרידא מהכא ומגדילים דאי מגדילים לחוד ה"א כדרבא דלעיל להכי אצטריך ראשו דמצורע ואי מראשו דמצורע הוה פרכינן ליה מה ללאו דהקפה שאינו שוה בכל. אבל כיון דחזינן לאו שאינו שוה [בכל] דדחי מהקפה מעתה יש לנו לומר דגם בשוה בכל דחי מגדילים ולא נדרוש גדילים לכדרבא והתם קאמר למאי דמוקים לקרא למדחי לא תעשה ועשה דהיינו איידך תנא דלקמן דמוקים ראשו לנזיר מצורע לאו גרידא מנא ליה יליף מגדילים לחוד: לפי שנאמר ופאת זקנם לא יגלחו. והאי דנקט האי קרא דכתיב גבי כהנים ולא נקט ולא תשחית את פאת זקנך (ויקרא יט כז) דכתי' גבי ישראל משום דגבי ישראל לא כתיב גלוח אבל גבי כהנים דכתי' גלוח נקט ההוא קרא משום דקיי"ל (קידושין לה:) דאינו חייב אלא בגילוח שיש בו השחתה ואע"ג דגבי ישראל נמי בעינן גילוח שיש בו השחתה דילפינן מכהנים. מיהו התנא קרא דכתיב ביה בהדיא בעי למנקט: מה לפסח שכן כרת שאם לא יעשה אותו בי"ד יתחייב כרת. אבל במילה לא יתחייב כרת אם לא מל בשמיני ומ"מ פריך למסקנא מה למילה ופסח שכן כרת שאם לא יעשה אותם לעולם יתחייב כרת דכתיב (בראשית יז יד) וערל זכר אשר לא ימול ונכרת מעמיו: ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' וא"כ ר"ל דאע"ג דאיש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. וא"ת ולימא איפכא דאע"ג דאת שבתותי תשמורו איש אמו ואביו תיראו ויהיה כיבוד [אב ואם] דוחה את השבת. וכ"ת דכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן הא חומרא דאתי לידי קולא היא דדרשינן מיניה הא בעלמא דחי דלחומרא דידיה לא אצטריך. וכ"ת דאית לן למדרש טפי מרישיה לסיפיה ולא מסיפיה לרישא דהא הכא בסמוך גבי מקדש דריש מסיפיה לרישיה. וי"ל דהכא דריש ליה הכי משום דכתיב אני ה' דמשמע שיהיה מוראי למעלה ממוראכם כדאמרי' במדרש והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא כ ז) יכול כמוני ת"ל אני ה' קדושתי למעלה מקדושתכם. טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי אין לפרש [ד]אם לא כתב ואת שבתותי דחי דאדרבה מסברא אית לן למימר דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת אלא ה"ק ואת שבתותי תשמורו מיותר להשמיענו הא בעלמא דחי דאי אמרינן בעלמא לא דחי לשתוק קרא משבתותי תשמורו ואנא ידענא דלא דחי מסברא אלא ודאי מייתר קרא לאשמעינן דבעלמא דחי. ואין להקשו' מאי שנא לעיל דאמרינן תיתי מפסח ומילה ולא אמרינן מדאצטריך והכא אמרינן מדאצטריך. וי"ל דשאני לעיל דפסח ומילה היתירא הוא וזה לא ידעינן מסברא אבל הכא דאתא קרא לאיסורא אין לומר נילף מיניה דא"כ לשתוק קרא מיניה דלעולם נימא מסברא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. וא"ת א"כ מאי האי דקאמר לעיל יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת מנין לומר כן כיון דלא ידעינן קרא דאת שבתותי תשמורו הא לעולם בלא פסוק יש לנו לומר דלא דחי. ופי' הר' יוסף קאמן (א) דנימא הכי יכול יהא כבוד אב ואם דוחה את השבת דנימא עליה להיתירא מה להלן יבום אף כאן יבום. ונימא הכי נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן ערוה אף כאן ערוה וקאמר רחמנא (דברים כה ה) יבמה יבא עליה ונילף מיניה בעלמא [דדחי ל"ת שיש בו כרת] ת"ל את שבתותי תשמורו וא"כ לא מצינו למימר עליה להיתירא דא"כ לשתוק קרא מעליה ואנן הוי ידעינן מאת שבתותי תשמורו דמשמע הא בעלמא דחי ומדאצטריך עליה ודאי דעליה לאיסורא: **אלא לאו דמחמר.** וא"ת למה ס"ד למימר בשחוט לי ובשל לי מעיקרא יותר מבלאו דמחמר. וי"ל משום דכתיב שבתותי תשמורו דמשמע דבעיקר שמירה איירי והיינו במלאכה שבגופו דהיינו שחוט לי בשל לי אבל לאו דמחמר אינו אלא מלאכה בנחלתו: ותו היכא פריך למה לי עליה הא שמא בא לומר דאף מחילה פטורה:

א) נראה דצ"ל דהכי קאמר יכול יהא וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ב"מ לב.], ב) [צ"ל אני ה' כולכם כו'], ג) [ויקרא כא], ד) [דברים כב], ה) [ויקרא יח], ו) [שמות כה], ז) [ויקרא כו], ח) [צ"ל וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך], ט) רש"ל מ"ז,

גליון הש"ס

גמ' יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת. עיין שבועות דף טו ע"ב רש"י ד"ה אין בנין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא תנא בעלמא קאי ולא פריך. והא תנא בעלמא גמר לאוי וכו': (ב) תוס' ד"ה (בדף הקודם) טעמא וכו' ה"א דדחי דלהכי אל"ת ועשה ליכא כו':

מוסף רש"י

אני ה' כולכם חייבים בכבודי. אע"פ שאמרתי לך ירא את אביך, אני אדון לשניכם, ואם אמר לך אביך עבור על דברי לחלל שבת, אל תשמע לו (ב"מ לב.). **ומקדשי תיראו כולכם חייבין בכבודי.** אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזהרתי על השבת (שבועות טו:).

מוסף תוספות

א. גבי יכול א"ל אביו היטמא כו' טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי והא הו"ל כבוד אב עשה והאי עשה ול"ת ואין עשה דוחה כו' ומשני סד"א הואיל והוקש כבודו לכבוד המקום הא נמי לידחי קמ"ל. רשב"א. ב. וטעמא דמילתא משום דהא דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה היינו משום דאמרינן מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה, השתא דאיכא עשה דכבוד אב דאלים ועדיף מעשה דעלמא הו"א דדחי לכך אצטריך למכתב דלא דחי משא"כ בלאו שיש בו כרת. רשב"א. ג. כיון דאפי' ל"ת שיש בו כרת דחי. תוס' הרא"ש. ד. [דאתי] לגלויי לן דהכא לא דחי. תוס' הרא"ש. ה. שהוא עשה קל. ריטב"א. ו. ועוד י"ל דתשמורו משמע ליה לתנא טפי בשביתת גופו מבמחמר דהא לא כתיב בהמה הכא. תוס' הרא"ש, ועי' תוס' ישנים. ז. ואדרבה מדאיצטריך הכא קרא למימר דלא דחי ש"מ דבעלמא דחי. תוס' הרא"ש. ח. עוד י"ל דודאי בשבת ליכא אלא ל"ת דלא הוקשה מלאכת בהמה למלאכת אדם אלא למאי דכתיב בקרא בהדיא לא תעשה כל מלאכה אבל בענין אחר לא. ר"פ. ט. [ד]אמרינן טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לאו שיש בו כרת וכו' א"כ גרוע הוא משאר עשה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת אף מורא האמורה במקדש [א]לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש [ב]ואי זו היא מורא מקדש [א]לא יכנס אדם בהר הבית במקלו במנעלו בפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מק"ו ואין לי אלא בזמן שבהמ"ק קיים [ג]בזמן שאין בהמ"ק קיים מנין ת"ל [1]את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם אלא סד"א תיתי מהבערה [ג]דתנא דבי רבי ישמעאל [2]לא תבערו אש בכל מושבותיכם מה ת"ל אי לרבי יוסי ללאו אי לר' נתן לחלק [ג]דתניא הבערה ללאו יצתה דברי ר' יוסי רבי נתן אומר לחלק ואמר רבא תנא מושבות קא קשיא ליה מושבות מה ת"ל מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל מושבות דכתב רחמנא בשבת למה לי [ד]משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר [3]וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת [ה]שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים [4]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד ומה אני מקיים והומת בחול ולא בשבת או אינו אלא אפילו בשבת ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר [5]והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות האמורים להלן בב"ד אף מושבות האמורים כאן בב"ד [ו]ואמר רחמנא לא תבערו מאי לאו רבי נתן היא דאמר לחלק יצתה וטעמא דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי לא רבי יוסי ותיהוי נמי ר' יוסי אימר דאמר רבי יוסי הבערה ללאו יצתה הבערה גרידתא הבערה דב"ד בישול פתילה הוא וא"ר ששת [ז]מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין אמר רב שימי בר אשי האי תנא לא משום דאתי עשה ודחי ל"ת אלא משום דמייתי (א) מק"ו וה"ק מה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד אבל מיתת ב"ד דחיא שבת מק"ו

ומה

לא משבת אתה מתיירא. דלא כתיב ביה מורא: **פונדתו.** ארנקי שאוזר בו מתניו: **קפנדריא.** לקצר הילוכו שלא להקיף ויכנס בפתח זה ויצא בשכנגדו ולא לשם עבודה אלא לעשות צרכיו: **מק"ו.** מפרש בברכות בפ' הרואה (דף סג:) מכי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק [אסתר ד] שאינו מאוס ק"ו לרוק שהוא מאוס לפני הקב"ה: **מה ת"ל.** והלא כבר נאמר(ו) לא תעשה כל מלאכה: **ללאו יצאת.** לומר שאין חייבין עליה כרת וסקילה אלא לאו בעלמא: **לחלק.** שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות לכך יצאת הבערה מן הכלל לחלק מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה כו': ה"ג **ואמר רבא כו': מושבותיכם.** בכל מקום שאתם יושבים אפילו בחוצה לארץ: **חובת הגוף היא.** ואינה תלויה בקרקע ככלאים וערלה ותרומות ומעשרות: **או אינו כו'.** לקמן [ז.] מפרש: **והיו אלה לכם.** גבי מיתת ב"ד כתיב בפרשת רוצחים: ה"ג **מה מושבות האמורים להלן במיתת ב"ד הכתוב מדבר אף כאן כו': מאי לאו ר' נתן היא.** דאמר הבערה אב מלאכה היא ובכרת ואפ"ה אי לאו דאשמועינן ה"א אתי עשה דוהומת ודחי ליה: **פתילה.** של אבר מתיך וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו(ז). והאי בישול גמור הוא ואב מלאכה הוא דממשכן ילפינן ובישול סמנין היה במלאכת המשכן לצבע תכלת ותולעת שני: **אמר רב שימי האי תנא.** דאיצטריך דנסיב לה קרא למיסר מיתת בית דין בשבת לאו משום דאי לא דאשמועינן ה"א דחיא משום טעמא דעשה דחי אלא משום דהוה מייתי ליה בקל וחומר דדחי שבת:

רציחה

יכול יתיירא אדם מבית המקדש. גבי אביו לא הוצרך לומר כן דפשיטא שלא ישתחוה לו לשם אלהות אבל גבי המקדש איצטריך משום דהוי דבר שבקדושה א"נ גבי אביו שייך מורא שלא יכעיסנו [א] אבל במקדש אין יכול למצוא אלא בדוחק כמו שמפרש והולך: **מושבות** דכתב רחמנא למה לי. והא דדרשינן בפ"ק דשבת (דף כ.) בכל מושבות אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד[ב] היינו משום דהוי ליה למכתב מושבות וכתיב מושבותיכם ומדלא כתיב לא תבערו (ב) לכם וכתב מושבות משמע דאתא לכדהכא ובסוף פ"ק דקידושין (דף לז: ושם) דקאמר מושבות דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל סד"א הואיל ובענין דמועדות כתיב ליבעי בה קידוש ב"ד כמועדות לא מדלא תבערו אש בכל מושבותיכם קדריש[ג] אלא מקרא אחרינא דאמור אל הכהנים דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם דההוא קרא בענינא דמועד כתיב: (ג) **או אינו אלא אפילו בשבת.**[ד] משום מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא[ה] הקשה ה"ר יהודה כהן היכא בעי לאוקמי רבי ישמעאל כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצתה והא בפ"ק דשבת (דף יב: ושם) אמר דרבי ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה אלמא דבהבערה יש כרת[ו] ועוד קשה דנהי נמי רבי יוסי היא מ"מ אי לאו לא תבערו הוי אמינא דמיתת ב"ד נמי דחיא שבת משום מה לי חומרא רבה כו' אע"ג דנטילת נשמה אב מלאכה הוא[ז] וא"כ כי כתב לא תבערו אצטריך נמי עליה באחות אשה דליכא סקילה דלא נימא מה לי חומרא כו' וי"ל דבלא"ה פריך שפיר טפי: **טעמא** דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי. בסמוך מוכח דלא בעי למימר השתא מדאיצטריך לא תבערו לאסור מכלל דבעלמא דחי דמפרש דאי לאו לא תבערו ה"א לידחי כמו בכלאים בציצית דמה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא ואיצטריך לא תבערו לגופיה[ח] וא"ת וכיון דלגופיה איצטריך אדרבה נילף מהכא דלא דחי דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי כו' וי"ל דלא מצי למילף אלא לאו שיש בו מיתה כמו בשבת דאיכא סקילה אבל לאו שיש בו כרת גרידא התם אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא וה"א דדחי לאו דכרת כמו אחות אשה ולא לאו דמיתה כמו כלתו וחמותו דלהכי לא הוה מקשינן להו אהדדי א"נ השתא נמי מדאצטריך כדלעיל[ט] ואין חושש על או אינו[י] וכל סוגיא זו לא אתיא כר"ש דלר"ש איצטריך לא תבערו לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב דמדאסר רחמנא הבערת שריפת בת כהן נפקא ליה בפרק האורג (שבת דף קו. ושם)[יא] אלא הך סוגיא אתיא כרבי יהודה[יב] דחשיב תיקון תקוני גברא כמו מילה וקריעה על מת[יג] ורבי יוסי ורבי נתן נמי דלא כר"ש דלדידיה ליכא למידרש ללאו ולחלק כיון דאצטריך למקלקל בהבערה ור"ש נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל בפ' כלל גדול (שם דף ע.) ועוד אר"י דאי ללמוד על מקלקל בהבערה לחוד קאתי הוה ליה לאשמועינן במקום שאין מצוה בהבערה[יד] וא"ת והיכי דרשינן ללאו או לחלק כיון דאיצטריך לא תבערו למיתת ב"ד דלא דחי שבת וי"ל דדרשינן מדכתיב הבערה דאי לא אתא אלא למיתת ב"ד לחוד אתא ה"ל למכתב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם[טו] (ה) וא"ת נהי דהבערה דבישול פתילה לא דחיא שבת דהוי הכשר מצוה[טז] רציחה עצמה כשנתבשלה הפתילה מאתמול או חנק וסייף תדחה שבת מטעם מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא ומיהו למאי דיליף מק"ו ע"כ לא אתי לא תבערו אלא לרציחה עצמה דהק"ו עצמו הוא על הרציחה דעל הרציחה כתיב מעם מזבחי תקחנו ולא תבערו אתא לאפוקי הק"ו (ט)(וי"ל כיון דגלי לן דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא בהכשר מצוה ה"ה במצוה עצמה לא אמרינן[יז] א"נ (אפילו הכשר מצוה נפקא לן מדלעיל ואם אינו ענין לפתילה תנהו ענין לרציחה עצמה ע"כ) וי"ל דבכל דוכתין משוינן מכשירי מצוה שאי אפשר לעשותה מע"ש כמצוה עצמה כדתנן בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קל. ושם) אם לא הביא ובפסחים פ' אלו דברים (דף סט:) כלל אמר רבי עקיבא כו' והכא באי אפשר לעשות הפתילה מע"ש מדאצטריך קרא למעוטי[יח] (י):

לא רבי יוסי. ואו אינו דקאמר משום דשבת עשה ול"ת (וה"ק או אינו אלא אפי' מיתת ב"ד) א"נ משום דשאני לאוי דשבת דחמירי[יט] (ד):

ומה

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הל' א:
כד ב מיי' שם ה"ב:
כה ג מיי' שם הל' ז:
כו ד מיי' פי"א מהל' סנהדרין הלכה ב ופכ"ד מהל' שבת הל' ז:

תורה אור השלם

1. אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט ל
2. לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: שמות לה ג
3. וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ: דברים כא כב
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שמות לא יד
5. וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: במדבר לה כט

גליון הש"ס

גמ' שומע אני בין בחול בין בשבת. ע' פסחים ד' עה ע"א תד"ה למעוטי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמייתי ליה מק"ו וה"ק: (ב) תוס' ד"ה מושבות וכו' ומדלא כתיב לא תבערו בכל גבולכם וכתב מושבות וכו' כמועדות לא דמלא תבערו אש: (ג) ד"ה (או אינו אלא וכו' חומרא זוטא) תא"מ ונ"ב ס"א נמחק זה והאי הקשה כו' שייך בסוף העמוד ולי נראה דא"צ למחקו אלא כל דבור זה שייך בסוף העמוד: (ד) ד"ה לא ר' יוסי וכו' דשבת דחמירי. נ"ב כאן שייך ד"ה או אינו כו' הכתוב למעלה:

תוספות ישנים

וטעמא דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי. פי' הא בעלמא דחי ואינו ר"ל דאי לא כתב לא תבערו ה"א דדחי. דזה אינו דודאי אי לא כתב שום קרא ה"א מסברא דלא דחי אלא ה"פ מדאצטריך לא תבערו מכלל דבעלמא דחי דאי בעלמא לא דחי. לשתוק מלא תבערו דלעולם ידעינן מסברא דלא דחי. אלא מדאצטריך לא תבערו מכלל דבעלמא דחי. וא"ת היכי לישתוק קרא מלא תבערו הא אצטריך לגופיה למימר דלחלק יצאת. וי"ל דאמושבותיכם קא סמיך וה"ק טעמא דכתב רחמנא לא תבערו אש בכל מושבותיכם. וא"ת א"כ היכי מפיק מיניה ר' נתן לחלק הא אצטריך לומר מה להלן מיתת ב"ד אף כאן מיתת ב"ד א) וי"ל דא"כ לכתוב קרא לא תעשו אש בכל מושבותיכם ומדשני בלשון לא תבערו נפקא לן לחלק. אבל מ"מ קשה דהא אצטריך קרא דמושבותיכם למימר בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בבית המוקד. וי"ל דאי אתא לדרשא דהתם לכתוב קרא לא תבערו אש לכם. ואי לג"ש דהכא אתא לא לכתוב אלא מושבות מאי מושבותיכם ש"מ כולהו. וקשה להר"ס אימא מושבות להיתירא נאמר כאן מושבות (במדבר לה) ונאמר להלן מושבות (שמות לה) מה להלן שבת אף כאן שבת וקאמר רחמנא והיו אלה לכם (במדבר לה) דליכא למימר כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא מקשינן דטפי עדיף לאקושי לקולא דהוי חדוש בדידיה ואשמעינן חומרא בדוכתא אחריתי ואי מקשינן לחומרא לעולם לא הוי חדוש דלעולם מסברא יש לנו לומר לא דחי. ועוד דאי מקשינן לחומרא משמע קולא בדוכתא אחריתי דמשמע הא בעלמא דחי. וצ"ל דקים ליה דהכי נאמר הג"ש דמושבותיכם לאיסורא: **לא** ר' יוסי היא וא"כ ל"ל עליה. וא"ת וכי מוקמת לה כר' יוסי להקשות למה לי עליה. וי"ל דהכי ר"ל פירושא לר' יוסי מאי ליעביד מעליה:

א) ע' כאן בתוס' ד"ה טעמא.

מסורת הש"ס

א) ברכות נד., ב) סנהדרין לה:, ג) שם: סב. שבת ע. לקמן לג:, ד) מכילתא פרשה ויקהל, ה) [שבת קו. ע"ש], ו) [שמות כ], ז) [סנהדרין נב.], ח) [וע"ע תוס' שבת ע. ד"ה הבערה וכו' ומש"ש בגליון], ט) גליון, י) [וע' תוס' פסחים עה. ד"ה למעוטי],

מוסף רש"י

בפונדתו. חגור חלול ונותנין בו מעות (ברכות נד.). **לא תבערו אש כו' מה ת"ל.** קס"ד דלהבערה קאמר מה ת"ל, הא כתיב לא תעשה כל מלאכה, ופרכינן מה ת"ל **אי לר' יוסי ללאו יצאת.** מכלל שאר המלאכות, לומר לך שאין בה כרת וסקילה אלא לאו בעלמא (סנהדרין לה: וכעי"ז שם סב.) שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה, חזר והוציאו מכללו ופרט בה לאו לעצמה, לומר לך שאינה במיתת ב"ד כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו (פסחים ה: וכעי"ז שבת ע.). **לחלק יצאת** מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא, שלא תאמר עשאן לכל המלאכות בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת, לכך יצאת זו להקיש אליה את כל הכלל ולומר לך מה זו מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, שהרי הזהיר עליה לאו בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה (סנהדרין לה: וכעי"ז שם סב.) דכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא (שם ושבת ע.). **מושבות קא קשיא ליה.** לתנא, ועלה קאמר מה ת"ל, כל היכא דכתיב מושבותיכם בא ללמד בכל מקום שאתם יושבין ולהביא חוצה לארץ (סנהדרין לה:). **מכדי שבת חובת הגוף היא.** מצוה המוטלת על האדם ואינה מוטלת על הקרקע, כגון מצות שביעית, ולא על פירות קרקע, כגון ערלה וכלאים ותרומות ומעשרות, ותנן בפ"ק דקדושין (לו:) כל מצוה התלויה בארץ, כלומר על הקרקע ופירותיו, אינה נוהגת אלא בארץ, וכל שאינה תלויה בקרקע, בין בארץ בין בחו"ל, ויליף מע"ז (סנהדרין לה:). **שומע אני.** והומת בין בחול בין בשבת (שם). **או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד.** במשמע חילול (שם). **ואמר רחמנא לא תבערו.** אפילו לשריפת מיתת ב"ד (שם). **בישול פתילה.** שהוא מדליק פתילה של אבר ונותנה לתוך פיו ודרך בישול הוא זה וחייב על הבישול, שאינו מקלקל האבר בבישולו אלא מתקן וצורף (שבת קו.).

מוסף תוספות

א. אבל גבי מקדש לא שייך מורא אם לא לשם אלהות. תוס' הרא"ש. ב. ולמישרי איברים ופדרים קא אתי. תוס' הרא"ש. ג. [דהא קאמר] סד"א הואיל בעניינא דמועדות כתיב והאי קרא לא כתיב בעניינא דמועדות. קידושין לז. תוד"ה והרי.

ד. היינו משום דכיון דבעלמא עשה דוחה ל"ת גרידא, אם יש בו כרת נמי דחי. תוס' הרא"ש, ועי' תוד"ה טעמא. ה. ונראה דכל הני או אינו דקאמר היינו משום דכתיב לא תבערו דגלי לן דאית לן למימר או אינו אפי' בשבת משום מה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא דלגופיה לא איצטריך אלא לאשמועינן דבעלמא דלא כתיב קרא אמרינן מה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא. תוס' הרא"ש. ו. דאם היה חייב לאו במזיד לא היה חייב חטאת בשוגג. ר"פ. ורבינו מאיר פי' דכשקרא והטה השמן אחר הפתילה נתבשל השמן בשלהבת הפתילה וכו' ומלאכה הצריכה לגופה היא ואפי' אי לא חשבת ליה צריכה לגופה מצינן למימר דסבר כר' יהודה. תוס' הרא"ש. ז. [ד]אע"ג דלא תבערו לר' יוסי ללאו יצאת, שמעינן מהאי קרא דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת בעלמא משום דחזינן כאילו כתיב בהאי קרא לא תעשו כל מלאכה בכל מושבותיכם ודרשינן לאסור כל מיתת ב"ד שיש בהן כרת. תוס' הרא"ש. ח. דלא תימא ה"נ דחי. תוס' הרא"ש. אבל למאי דדחי רב שימי בר אשי דתנא בק"ו מייתי לה לא שמעינן מההיא ברייתא (הא דמה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא) ואידחיא לה ההיא סברא לגמרי. רשב"א. ט. דמיתורא דהבערה בא ללמד. רשב"א. מדקאמר טעמא דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי, וכמו טעמא דכתב רחמנא את שבתותי. תוס' הרא"ש. י. וקסבר עכשיו דהא או אינו דברייתא לאו דוקא. רשב"א. אלא את"ל בעלמא הוא. תוס' הרא"ש. יא. והיכי מצינן למימר דלגופיה לא איצטריך אלא לאשמועינן בעלמא. תוס' הרא"ש. יב. דאמר מקלקל בהבערה ובחבורה פטור. תוס' הרא"ש. יג. דכל שאר מיתות ב"ד חשוב תיקון משום מצוה, דאי לאו שריפה עצמה חשיבא תיקון, משום בישול פתילה לא הוה אסורה, אע"פ שמתקנת בכך, דכיון שאינה אלא משום שריפה לא הוה חשיב תיקון ולא מיחייב. שבת קו. תוד"ה מה. יד. ומדכתיב מושבותיכם לאשמועינן דאיירי במקום מצוה שמעינן נמי דבעלמא דחי. תוס' הרא"ש. טו. ומשום דדרשינן בפ"ק [דשבת] אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד לא הוה צריך למיכתב לא תבערו. שבת ע. תוד"ה הבערה. טז. והא קיי"ל (שבת קלב:) דכי אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת הני מילי כגון מילה בצרעת וסדין בציצית דבעידנא דעבר ללאו מקיים ליה לעשה, אבל הכא בעידנא דעבר ליה ללאו לא מקיים ליה לעשה. רמב"ן. דשריפתה של בת כהן היא המצוה ולא תבערו היא הפתילה. ריטב"א. יז. [ו]תו לא דחי אפי' רציחה עצמה את השבת. רשב"א. יח. שאין שריפת בת כהן דוחה שבת מכלל דאין יכול לשורפה באבר מעיקרו דאי יכול לשורפה בו א"כ פשיטא דלא דחיא שבת כיון דיכול לעשות בלא דחיית שבת. פסחים עה. תוד"ה למעוטי. יט. ואו אינו אלא אפי' בשבת משום מה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא. תוס' הרא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ומה עבודה שהיא חמורה ודוחה שבת רציחה דוחה אותה שנאמר [1]מעם מזבחי תקחנו למות שבת שנדחת מפני עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה ומאי או אינו דקאמר ה"ק קבורת מת מצוה תוכיח שדוחה את העבודה ואין דוחה את השבת הדר אמר קבורת מת מצוה תדחה שבת מק"ו ומה עבודה שהיא דוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה [2]מולאחותו שבת שנדחה מפני עבודה אינו דין שתהא קבורת מת מצוה דוחה אותה ת"ל [3]לא תבערו ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דאתי עשה ודחי ל"ת מאי או אינו דקאמר ה"ק מה אני מקיים [4]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד אבל מיתת ב"ד דחי שבת דאתי עשה ודחי ל"ת הדר אמר אימר דאמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא ל"ת שיש בו כרת מי שמעת ליה דדחי הדר אמר אטו עשה (א) דוחה את ל"ת °לאו לא תעשה חמור מיניה וקאתי עשה ודחי ליה מה לי חומרא זוטא ומה לי חומרא רבה ת"ל לא תבערו אלא [איצטריך] סד"א תיהוי האי אשת אח דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא דתניא [א]דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' כיצד [5]והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו והלא שלמים בכלל (ב) קדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהן ולומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית הכא נמי (ג) הא אשת אח בכלל כל העריות היתה ולמה יצתה להקיש אליה ולומר לך מה אשת אח שריא אף כל עריות נמי שריין מי דמי התם כלל באיסור ופרט באיסור הכא כלל באיסור ופרט בהיתר הא לא דמי אלא לדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש שאי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו לך הכתוב בפירוש דתניא [ב]דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו לך הכתוב בפירוש כיצד [6]ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה במקום הקדש כי כחטאת האשם הוא לכהן שאין ת"ל כחטאת האשם ומה ת"ל כחטאת האשם [א]לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש בבהן יד ובהן רגל הימנית [ב]יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח תלמוד

רש"י

רציחה דוחה אותה. שאם היה רוצח כהן ורוצה לעבוד עבודה ב"ד שולחים ומביאין אותו למות אלא א"כ היה על (ד) גגו של מזבח ועבודה בידו: **שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות.** ולא מעל מזבחי: **ומאי או אינו דקאמר.** הואיל ומקל וחומר אתיא דדחיא היכי מצינו למימר או אינו אלא אפי' מיתת ב"ד לא דחיא: **קבורת מת מצוה.** דחיא עבודה מולאחותו(ג) בפ"ק דמגילה (דף ג:) ואינו דוחה את השבת אף אני אביא רציחה דאף על פי שדוחה עבודה לא תדחה שבת. והאי דהדר אמר או אינו אלא אפילו בשבת הכי הדר ואמר קבורת מת מצוה גופה תדחה שבת כו': **ולמאי דסליק אדעתיה למימר מעיקרא.** דהאי דאיצטריך ליה קרא משום דאי לא כתביה ה"א אתי עשה ודחי לא תעשה: **מאי או אינו.** היכי מצי למימר או אינו דלא דחי במאי תיתי לן דלא תדחה: **אימור דאמרינן כו'.** היינו דהדר ואמר או אינו אלא אפי' במיתת ב"ד לא תדחי לאו דשבת שהרי יש בו כרת: **הדר אמר אטו עשה דדחי וכו'.** היינו דהדר ואמר או אינו אלא אפילו בשבת: **לאו לא תעשה חמור מיניה.** שהרי לוקין עליו: **אלא סלקא דעתך.** לעיל קאי דאוקימנא דהא דאיצטריך לא תבערו משום דאי לא כתב רחמנא הוה מייתינן בק"ו ולאו משום דאתי עשה ודחי ל"ת דכרת ועליה(ד) למה לי אלא סד"א כו': **שהיה בכלל.** כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו(ה) כלל בכל העריות כרת: **ויצא מן הכלל ללמד.** שאם אין לה בנים תתייבם: **בכלל כל הקדשים היו.** שכבר כלל כרת בכולן כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו וגו'(ו): **ולמה יצאו.** בפסוק זה שני: **יצאו קדשי בדק הבית.** שאם אכלן בטומאת הגוף פטור: **למה יצתה.** יבמה יבא עליה(ז): **מי דמי התם כלל באיסור וכו'.** איכא למיתני למה יצתה: **הכא פרט בהיתר וכלל באיסור.** ולאו להך דרשא דמי דהא בדבר החדש יצא לידון: **אלא.** להך דרשא דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש: **אי אתה יכול להחזירו.** ולהשוותו לכללו ולא להשוות כללו לו: **עד שיחזירנו לך הכתוב.** הילכך בלאו עליה נמי לא אתי לן שאר עריות לייבום: **ושחט את הכבש.** באשם מצורע כתי': **כי כחטאת האשם הוא.** כדין החטאת כך דין אשם זה: **שאין ת"ל כחטאת.** דהא אשם זה אם לשחיטה בצפון הלא כבר נאמר בו ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואם למתן דמים ואכילתו הרי הוא ככל אשמות בכלל זאת תורת האשם בצו את אהרן(ח): **לפי שיצא אשם מצורע.** מכלל שאר אשמות: **לידון בדבר החדש.** שאינו בשאר אשמות בבהן יד ובבהן רגל והואיל ויצא מכללו יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ת"ל כו':

תרי

תוספות

ומה עבודה שהיא חמורה ודוחה שבת רציחה דוחה אותה. הקשה הר"ר יעקב דאורלינ"ש נימא דיו מה רציחה אינו דוחה עבודה אלא בשב ואל תעשה שבת נמי לא תדחה אלא בשב ואל תעשה וי"ל דאתיא כרבי טרפון דאמר (ב"ק כה.) היכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו והא דאמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מקל וחומר לא משום דסבר כר"ט אלא (ה) לא מסיק אדעתיה לחלק בין קום עשה לשב ואל תעשה כי היכי דלא מסיק אדעתיה הש"ס בפ' מי שמתו (ברכות דף כ. ושם) ורבי יוחנן דלא מהדר ליה דיו משום דמהדר ליה שפיר טפי רציחה תוכיח דאפילו לרבי טרפון ליכא ק"ו ועוד נראה לומר דהכא דיינין הכי ומה עבודה דקילא דחיא שבת רציחה וקבורת מת מצוה דחמירא לא כל שכן ובמה הם חמורים דעבודה נדחית מפניהם ובפ' כילד הרגל (ב"ק דף כה. ושם) דאמרו רבנן לר"ט דיו ולא דיינין ומה שן ורגל דקילי חייבים ברשות הניזק נזק שלם קרן לא כ"ש משום דאי נעביד קל וחומר הכי איכא למפרך טובא דאיכא בשן ורגל וליכא בקרן כגון יש הנאה להזיקן: **שנאמר** מעם מזבחי. ואפי' אם אין שם כהן אחר ראוי לעבודה שהעבודה נדחית וא"ת ודלמא התם לאו משום דרציחה דחיא עבודה אלא משום דגברא הוא דלא חזי כדאמרי' (ברכות דף לב:) כהן שהרג נפש לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכ"ש עבודה וי"ל דע"כ חזי דאין מחלל עבודה דמעם מזבחי ולא מעל מזבחי [א]ולא ישא את כפיו חומרא בעלמא הוא ועוד דוקא לא ישא את כפיו לפי (ט) שהרגו בידו ואין קטיגור נעשה סניגור ולדכתיב בההוא קרא ובפרישכם כפיכם(י): **תלמוד** לומר לא תבערו. וא"ת אמאי איצטריך בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו.) מזבחי המיוחד לי למילף דרציחה דוחה אפילו קרבן צבור תיפוק ליה מדאיצטריך לא תבערו לאפוקי מק"ו ש"מ דרציחה דוחה אפי' קרבן צבור דדחי שבת דאי קרבן יחיד א"כ ליכא קל וחומר וי"ל דאי לאו דכתיב מזבחי לא הוה מוקמינן קרא מסברא בקרבן צבור (ו) דכדי לדרוש לא תבערו לאפוקי מק"ו אלא הוה מוקמינן קרא בקרבן יחיד ולא תבערו הוה דרשינן ע"כ לשום דרשא אחריתי(י) א"נ השתא דכתב לא תבערו הוה מוקמינן קרא בקרבן יחיד מק"ו דאביי דאמר בפ' אחד דיני ממונות (שם דף לה:) השתא דאמרת אין רציחה דוחה שבת אין רציחה דוחה עבודה מק"ו ומה שבת שנדחית מפני עבודה אין רציחה דוחה אותה כו': **לפי שיצא אשם** מצורע לידון בדבר החדש. מה שחטאת מצורע טעונה נסכים ושאר חטאות אין טעונות לא חשיב דבר חדש ואין קרוי דבר חדש אלא כשסותר כללו כי הכא דשאר אשמות טעונות כל הדם לגבי מזבח ואשם מצורע נותן ממנו לבהונות וכגון אשת אח שנאסרו כל העריות וזו הותרה שסותר כללו אבל מה שחטאת מצורע טעונה נסכים אין סותר את כללו [ב] וא"ת ולמ"ד בריש איזהו מקומן (זבחים דף מט:) **דכללו גמר** מיניה יהיו כל אשמות טעונות מתן בהונות ולילפו נמי כולהו עריות מאשת אח וי"ל דלא גמר מיניה אלא דבר דלא חדש בו כגון שחיטת צפון לעכב אבל לענין חידוש לא גמר מיניה כדפרש"י התם °דאם כן היה יוצא לידון בדבר החדש כיוצא בו ללמד על הכלל כולו [ג] [ואין זה חידוש][ד]:

ת"ל

מסורת הש"ס

א) [כריתות ב:], ב) זבחים מט., ג) [ויקרא כא], ד) [ויקרא יח], ה) [שם], ו) [ויקרא כב], ז) [דברים כה], ח) [ויקרא ז], ט) [נ"ל שהרג], י) [וע"ע תוס' סנהדרין לה:], כ) נ"ל א"כ.

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פ"ד מהל' מחוסרי כפרה הל' ב:

תורה אור השלם

1. וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: שמות כא יד
2. לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל רֹאשׁוֹ: במדבר ו ז
3. לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: שמות לה ג
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שמות לא יד
5. וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַייָ וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ויקרא ז כ
6. וְשָׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחַטָּאת וְאֶת הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ויקרא יד יג

גליון הש"ס

גמ' לאו ל"ת חמור מיניה. עיין רמב"ן פרשה יתרו בפסוק זכור את יום השבת: תוס' ד"ה לפי כו' דא"כ היה יוצא לידון בדבר החדש. עיין תשובת רשד"ם ח"א סימן לג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אטו עשה דדוחה את: (ב) שם בכלל כל הקדשים היו: (ג) שם הכא נמי ה"א אשת אח בכלל: (ד) רש"י ד"ה רציחה וכו' היה על גבי מזבח ועבודה בידו שנאמר כצ"ל והד"א: (ה) תוס' ד"ה ומה וכו' כר' טרפון אלא דלא מסיק: (ו) ד"ה תלמוד וכו' בקרבן צבור כדי כצ"ל ואות ד' נמחק:

מוסף רש"י

והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו. אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים (ויקרא כב) והאי יקרב ליכא למימר דנגיעה היא ממש, דבנגיעה ליכא נטילת נשמה, כדגרסינן במס' מכות (יד:) מבכל קדש לא תגע, והיינו אכילה ולא נגיעה, והאי יקרב נמי מפרש במס' מעילה (י:) דאינו נגיעה אלא דבר המוכשר ליקרב, דאמרינן התם א"ר אלעזר וכי יש נוגע שהוא חייב, אם כן למה נאמר אשר יקרב לומר שאין חייבין עליו עד שיוכשר ליקרב, כלומר אינו חייב על אכילתו משום טומאה עד שיוכשר ליקרב (כריתות ב:). **יצאו קדשי בדק הבית.** שאינו ענוש כרת האוכלן בטומאת הגוף (שם). **אי אתה יכול להחזירו לכללו.** שיהא עוד כשאר הכלל (זבחים מט.). **לפי שיצא אשם מצורע.** מכלל זאת תורת האשם, דהוה כתב בכולהו ואת דמו יזרוק על המזבח (שם).

תוספות ישנים

מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא. תימה דהסברות הפוכות מלמעלה דלעיל (דף ג:) אמרינן דאי לאו קרא אמרינן מסברא לא דחי והכא משמע איפכא. ועו"ק דא"כ מה קאמר לעיל היכא אשכחינן דדחי דאצטריך עליה למיסרה ושקיל וטרי א) אלא אצטריך לימא מדאצטריך עליה דאי לאו עליה ה"א דדחי דמה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא. וזה לא קשה כ"כ דהאי משא ומתן אינו כי אם למאי דסליק אדעתין מעיקרא. אכן דוחק הוא דמ"מ משמע שהסברא מועלת וא"כ הדר קושיין לדוכתיה. ונראה דה"פ ממאי דעליה לאיסורא דלמא עליה להיתירא ונילף מינה בעלמא דדחי ל"ת שיש בו כרת דהכי נימא נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן ערוה אף כאן ערוה וקאמר רחמנא יבמה יבא עליה ומינה נילף בעלמא דמ"ל חומרא רבה מ"ל חומרא קולא תו אמר [ת"ל] לא תבערו וא"כ נאמר ע"כ עליה לאיסורא דאי עליה להיתירא אמאי אצטריך עליה תיפוק לי מלא תבערו דמשמע הא בעלמא דחי אלא ודאי מדאצטריך עליה ש"מ לאיסורא הוא. וא"ת ואימא איפכא דודאי עליה להיתירא ולא תבערו לא אתא למימר הא לאו הכי דחי אלא לגופיה איצטריך דסד"א ניליף מעליה דדחי כתב רחמנא לא תבערו דלא דחי. וי"ל דאפי' עליה להיתירא לא אצטריך לא תבערו דהא אין לנו ללמוד הבערה שהיא מיתת ב"ד מאחות אשה ומאשת אח שאין בה רק איסור כרת. אבל השתא כי כתב לא תבערו ודאי אמרינן עליה לאיסורא דאי עליה להיתירא לא אצטריך דהא נילוף מלא תבערו דמשמע הא בעלמא דחי דודאי כל דבר שיש בו כרת נוכל למילף מכ"ש דמיתת ב"ד.

א) נ"ל הלא איצטריך למכתב עליה דאי לאו עליה כו'.

מוסף תוספות

א. דאי משום דלא חזי הוא אפי' כשהתחיל לעבוד לא היה לו לגמור עבודתו. ר"פ. [ועוד] אי משום גברא דלא חזי לישתוק ממזבחי וממילא אין חילוק בין קרבן צבור לקרבן יחיד כיון דגברא לא חזי הוא. תוס' גורניש. ב. אלא ניתוסף בו מה שאין בכללו. תוס' הרא"ש. וכן אוב וידעוני שיש כרת משא"כ בשאר מכשפים מדלא תני בל"ו כריתות ואפ"ה גמרינן סקילה מאוב וידעוני בשאר מכשפים פ"ק דיבמות (ד.) ופ' ד' מיתות (סנהדרין סז:) ואי מקרי כרת דכתיב באוב וידעוני דבר החדש היכי גמר מינייהו סקילה למ"ד כללו לא גמר מיניה. זבחים מט. תוד"ה לפי. ג. דא"כ היינו דבר שהיה בכלל ויצא ללמד על כל הכלל. ריטב"א. ד. דלא גמר מיניה אלא מידי דלא חידש בו כגון שחיטת צפון אבל החידוש לא גמר מיניה כדפי' בקונטרס דא"כ לא היה עוד כאן דבר חדש. זבחים מט. תוד"ה לפי. כיון דגם אותו הדין יש בכלליה. תוס' גורניש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות